

Sygn. akt III UK 39/10

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 2 grudnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Jaśkowski (przewodniczący)

SSN Halina Kuryło (sprawozdawca)

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z odwołania D. D., Da. D. i J. D.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Placówki
Terenowej w R.

o odsetki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 grudnia 2010 r.,

skargi kasacyjnej odwołujących się D. D. i Da. D. od wyroku Sądu Okręgowego -
Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w L.

z dnia 28 października 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego decyzją z dnia 19 sierpnia 2008 r. odmówił wnioskodawcom [...] działającej imieniem własnym oraz małoletniego J. D. wypłaty odsetek od jednorazowego odszkodowania.

Sąd Rejonowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w L. wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2009 r. oddalił odwołanie wnioskodawców od powyższej decyzji.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego decyzją z dnia 14 października 2003 r. odmówił wnioskodawcom prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu śmiertelnego wypadku przy pracy rolniczej J. D. Sąd Rejonowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 31 sierpnia 2007 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcom prawo do spornego świadczenia. Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 27 listopada 2007 r. zmienił powyższe orzeczenie w ten sposób, iż ustalił prawo wnioskodawczyni D. D. i małoletniego J. D. do jednorazowego odszkodowania z tytułu śmiertelnego wypadku przy pracy rolniczej, zaś wniosek Da. D. o prawo do tegoż świadczenia przekazał organowi rentowemu do rozpoznania. Odpis wyroku Sądu drugiej instancji wraz z uzasadnieniem został doręczony Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w dniu 7 stycznia 2008 r. Wykonując prawomocny wyrok sądowy Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego decyzją z dnia 21 stycznia 2008 r. przyznał wnioskodawcom prawo do jednorazowego odszkodowania, jednocześnie zawieszając je o kwotę świadczenia przypadającą na dwóch uprawnionych członków rodziny, tj. wnuka i syna. Wypłata odszkodowania nastąpiła w dniu 21 stycznia 2008r. Od decyzji tej wniosła odwołanie D. D., domagając się przyznania odsetek od zrealizowanego świadczenia za okres od dnia 15 października 2003 r. do dnia zapłaty. Postanowieniem z dnia 3 czerwca 2008 r. Sąd Rejonowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych przekazał wniosek o sporne odsetki organowi rentowemu według właściwości. W wyniku rozpoznania wniosku zapadła przedmiotowa decyzja z dnia 19 sierpnia 2008 r.

Analizując pretensje wnioskodawców w świetle art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74) w związku z art. 52 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 2008 r. Nr 50, poz.

291) Sąd Rejonowy stwierdził, że w niniejszym przypadku została spełniona ta przesłanka przyznania odsetek od należności głównej, jaką jest nieustalenie przez organ rentowy w ustawowym terminie prawa ubezpieczonych do jednorazowego odszkodowania z tytułu śmiertelnego wypadku przy pracy rolniczej, skoro pierwotną decyzją odmówiono wnioskodawcom tegoż prawa i przyznano je dopiero wyrokiem sądowym. Zachodzi jednak negatywne kryterium uwzględnienia roszczeń odwołujących się, gdyż w ocenie Sądu pierwszej instancji opóźnienie w przyznaniu świadczenia było następstwem okoliczności, za które Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie ponosi odpowiedzialności. Wydając decyzję odmowną organ rentowy nie dysponował bowiem niezbędnymi danymi i dokumentami, pozwalającymi na ustalenie, że zgon J. D. był następstwem nadmiernego wysiłku fizycznego związanego z wykonywaniem zajęć w gospodarstwie rolnym i zakwalifikowanie zdarzenia jako śmiertelnego wypadku przy pracy rolniczej. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie pozostawała też w zwłoce z wypłatą odszkodowania przyznanego wyrokiem sądowym, albowiem decyzja wykonująca tenże wyrok została wydana w ciągu miesiąca od doręczenia stronie odpisu orzeczenia.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji w sprawie nie ma zastosowania art. 118 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 Nr 153, poz. 1227), gdyż przepis ten dotyczy wyłącznie zasad postępowania w sprawie wypłaty świadczeń emerytalno – rentowych.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 28 października 2009 r. oddalił apelację wnioskodawców od powyższego orzeczenia.

Podzielając ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego i przyjmując je za własne, Sąd drugiej instancji uznał, że nie doszło do naruszenia prawa materialnego przy ferowaniu zaskarżonego orzeczenia .

Cytując wyrok Trybunału Konstytucyjnego wydany w sprawie sygn. akt P 11/07, zgodnie z którym art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych może mieć zastosowanie jedynie w sytuacji, gdy za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności, Sąd Okręgowy stwierdził, że w

przedmiotowej sprawie wydając decyzję o odmowie przyznania wnioskodawcom prawa do jednorazowego odszkodowania Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego opierała się na orzeczeniu Regionalnego Inspektora Orzecznictwa Lekarskiego, wykluczającego związek śmierci J. D. z wykonywaną przez niego pracą rolniczą. Weryfikacja tego stanowiska możliwa była dopiero w toku procesu sądowego, na podstawie opinii biegłego kardiologa.

Podobnie należy ocenić pretensje wnioskodawców w świetle art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i przyjąć brak odpowiedzialności organu rentowego za opóźnienie w ustaleniu prawa odwołujących się do spornego świadczenia, skoro wyjaśnienie wszystkich istotnych okoliczności sprawy nastąpiło po przeprowadzeniu przez Sąd Rejonowy postępowania dowodowego z dokumentacji chorobowej zmarłego, zeznań świadków i opinii biegłych lekarzy. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego zachowała też miesięczny termin do wydania decyzji przyznającej świadczenie, liczony od daty wyjaśnienia ostatniej niezbędnej do tego okoliczności, jaką w tym przypadku jest dzień doręczenia organowi rentowemu odpisu prawomocnego wyroku sądowego.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną wnioskodawców. Skargę oparto na obydwu podstawach kasacyjnych. W ramach naruszenia przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, skarżący zarzucił naruszenie art. 386 § 1 w związku z art. 477¹⁴ § 2 oraz art. 378 § 1, art. 382, art. 328 § 2 i art. 391 § 1 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie zasadnej apelacji i jej oddalenie, pomimo:

- nierozpoznania zarzutu apelacji dotyczącego bezprawnego uchylecia się pozwanego od stosowania w prowadzonym przez niego postępowaniu unormowań Kodeksu postępowania administracyjnego, a w szczególności art. 6, art. 7 art. 8 i art. 77 § 1 tej ustawy;
- niedokonania oceny konsekwencji prawnych faktu zaniechania przez pozwanego w prowadzonym postępowaniu obowiązków wynikających z unormowań § 9 ust. 2 pkt 1 – 3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 21 października 1991 r. w sprawie ustalania prawa do renty inwalidzkiej rolniczej oraz zgłaszania i ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy rolniczej (Dz. U. Nr 103, poz. 449 ze zm.) w związku z art. 45 ust. 4 i ust. 5 ustawy z dnia 20 grudnia

1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.);

- nieuwzględnienia niezastosowania się Sądu pierwszej instancji do obowiązku wszechstronnego zbadania okoliczności sprawy, nie tylko co do zarzutów podniesionych przez skarżących, ale i tych, które powinny być wzięte pod rozwagę z urzędu.

Natomiast w ramach drugiej podstawy kasacyjnej zarzucono naruszenie prawa materialnego przez:

1/ błędną wykładnię art. 85 ust. 1 zdanie 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) w związku z art. 52 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) i art. 77 ust. 1 Konstytucji RP, polegającą na uznaniu, że

- określenie „okoliczności, za które Zakład ponosi odpowiedzialność” nie obejmuje skutków obiektywnie bezprawnego działania (zaniechania) organu rentowego w toku postępowania prowadzonego w sprawie ustalenia prawa do świadczenia, w tym odpowiedzialności za nieprawidłowe orzeczenie lekarza orzecznika;

- w sytuacji, gdy prawo do świadczenia zostało ustalone przez sąd, termin do wydania decyzji w sprawie świadczenia i jego wypłaty, biegnie zawsze od dnia doręczenia mu prawomocnego orzeczenia sądu, niezależnie od tego, co sprawiło, że to sąd, a nie organ rentowy ustalił to prawo;

- przesłanką powstania obowiązku organu rentowego wypłaty odsetek jest zwłoka tego organu w ustaleniu prawa do świadczenia pieniężnego z ubezpieczenia społecznego rolników lub wypłaty tego świadczenia, a nie opóźnienie w ustaleniu prawa do świadczenia,

2/ niewłaściwe zastosowanie art. 85 ust. 1 zdanie 2 ustawy systemowej polegające na przyjęciu, że zaniechanie przez organ rentowy podjęcia z urzędu działań, o których mowa w § 9 ust. 2 pkt 1 – 3 powołanego rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 21 października 1991r. w sprawie ustalania prawa do renty inwalidzkiej rolniczej oraz zgłaszania i ustalania okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy rolniczej w związku z art. 45 ust. 5 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, wydanie przez lekarza orzecznika

KRUS nieprawidłowego orzeczenia oraz wydanie przez organ rentowy niezgodnej z prawem decyzji odmawiającej ustalenia prawa do świadczenia są przyczynami niezależnymi od pozwanego.

Skarżący wnieśli o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej wskazano, że Sąd drugiej instancji nie rozpoznał istotnego zarzutu dotyczącego zgodności z prawem postępowania organu rentowego w sprawie przyznania wnioskodawcom prawa do przedmiotowego odszkodowania. Tymczasem w myśl art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w sprawach nieuregulowanych w tym akcie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy systemowej, której art. 123 stanowi z kolei, że w sprawach nieuregulowanych stosuje się przepisy k.p.a., w tym przepisy dotyczące postępowania dowodowego. Nadto w toku procesu nie wyjaśniono wszystkich okoliczności sprawy, przez co należy rozumieć zarówno te, które są objęte zarzutami stron, jak i te, które podlegają uwzględnieniu z urzędu. Nie wzięto zatem pod rozwagę uchybień Prezesa KRUS w postępowaniu przez organem rentowym, które uzasadniały stanowisko apelujących w kwestii spornych odsetek.

Skarżący podnieśli, iż zgodnie z art. 77 ust. 1 Konstytucji RP, każdy ma prawo do wynagrodzenia za szkody, jakie zostały mu wyrządzone przez niezgodne z prawem działanie władzy publicznej. Nie ulega zaś wątpliwości, że Prezes KRUS jako centralny organ administracji rządowej jest jednocześnie organem władzy publicznej. Odsetki na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych - podobnie jak w prawie cywilnym - mają zaś charakter odszkodowawczy i zmierzają do zrekompensowania wyrządzonej szkody majątkowej. W przypadku instytucji władzy publicznej jako pewnej całości, odpowiedzialność odszkodowawcza uzależniona jest od bezprawności działania tej instytucji, a nie poszczególnych osób. Stąd nie usprawiedliwia wydania niewłaściwej decyzji fakt, iż organ rentowy opierał się w tym zakresie na wadliwym orzeczeniu Regionalnego Inspektora Orzecznictwa Lekarskiego. Poza tym Sądy obydwu instancji mylą użyte w art. 476 k.c. pojęcie opóźnienia w spełnieniu świadczenia ze zwłoką, podczas gdy nie są to terminy tożsame. Odpowiedzialność z tytułu odsetek za opóźnienie jest odpowiedzialnością

obiektywną, niezależną od winy dłużnika, stąd chybione jest stwierdzenie Sądów, że organ rentowy nie ponosi winy za opóźnienie w przyznaniu świadczenia. Wbrew pogładowi wyrażonemu w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, nie można więc obciążać wnioskodawców obowiązkiem wykazania winy Prezesa KRUS w zaistniałym opóźnieniu.

Wypada zgodzić się ze stanowiskiem Sądów, iż w sprawie doszło do bezprawnego zachowania pozwanego, stypizowanego w art. 85 ust. 1 ustawy systemowej, polegającego na nieustaleniu w terminie prawa do świadczenia. W takiej sytuacji to Sądy powinny wskazać i uzasadnić wystąpienie okoliczności wyłączających odpowiedzialność organu rentowego za powstałe opóźnienie. Skoro decyzja Prezesa KRUS została zmieniona wyrokiem sądowym to znaczy, że była ona niezgodna z prawem. W tej sytuacji po stronie wnioskodawców nie istniał obowiązek wykazywania żadnych innych okoliczności uzasadniających żądanie wypłaty odsetek od przedmiotowego świadczenia. Tym bardziej, iż w postępowaniu sądowym nie ujawniono jakichkolwiek przesłanek, których wykazanie ciążyłoby na stronie skarżącej, a które nie były znane organowi rentowemu. To pozwany powinien zaś udowodnić, że dopełnił wszystkich powinności dla ustalenia prawa wnioskodawców do dochodzonego odszkodowania. Tymczasem organ rentowy pominął przedłożoną przez wnioskodawców dokumentację potwierdzającą, iż zgon J. D. był następstwem wypadku przy pracy rolniczej i nie wezwał strony do dołączenia dodatkowych dokumentów, będących w jej posiadaniu już w trakcie postępowania przed pozwanym. Wydając decyzję odmowną Prezes KRUS oparł się wyłącznie na adnotacji lekarza orzecznika, która okazała się błędna. Oceny tej nie zmienia akcentowany przez Sądy fakt, że ostateczne ustalenie wpływu czynnika zewnętrznego na zgon poszkodowanego nastąpiło w końcowym etapie postępowania sądowego, skoro wadliwa decyzja była konsekwencją nieprawidłowego postępowania pozwanego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, a z urzędu bierze

pod rozważenie tylko nieważność postępowania. W świetle art. 398³ § 1 k.p.c. skarga kasacyjna może być oparta na zarzutach naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie (pkt 1) oraz na zarzutach naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienia te mogły mieć wpływ na wynik sprawy (pkt 2). Zgodnie z utrwalonym w judykaturze poglądem, pod pojęciem podstawy skargi kasacyjnej rozumie się zaś konkretne przepisy prawa, które zostały w niej wskazane z jednoczesnym stwierdzeniem, że wydanie wyroku nastąpiło z ich obrazą. W razie oparcia skargi kasacyjnej na podstawie wymienionej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. konieczne jest przy tym, aby - poza naruszeniem przepisów procesowych - skarżący wykazał, iż konsekwencje wadliwości postępowania były tego rodzaju, że kształtowały treść zaskarżonego wyroku.

W przedmiotowej sprawie w ramach pierwszej z ustawowych podstaw kasacyjnych skarżący zarzucili naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 85 ust. 1 zdanie 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 295, poz. 1585 ze zm.) w związku z art. 52 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.) i art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zaś w ramach drugiej – naruszenie przepisów art. 386 § 1 w związku z art. 477¹⁴ § 2 oraz art. 378 § 1, art. 382, art. 328 § 2 i art. 391 § 1 k.p.c. Pozostaje zatem rozważyć zasadność powyższych zarzutów.

Analizę zaskarżonego wyroku rozpocząć wypada od oceny prawidłowości zastosowanych w sprawie procedur, gdyż to właśnie w uchybieniach procesowych skarżący upatrują przyczyny wadliwych ustaleń stanu faktycznego i w rezultacie tegoż – niewłaściwej ich subsumcji.

Chybiony jest zarzut naruszenia art. 386 § 1 w związku z art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. przy ferowaniu zaskarżonego wyroku, gdyż drugi z powołanych przepisów dotyczy postępowania pierwszoinstancyjnego i nie mógł być przedmiotem uchybień Sądu drugiej instancji, zaś pierwszy, traktujący o możliwości zmiany wyroku i orzeczenia co do istoty sprawy, nie został zastosowany, skoro uznając apelację za bezzasadną Sąd Apelacyjny rozstrzygnął o jej oddaleniu, w myśl art. 385 k.p.c.

Odnosnie do pozostałych zastrzeżeń skarżących do sposobu procedowania przez Sąd Apelacyjny godzi się przytoczyć treść art. 378 § 1 k.c., w myśl którego sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Zgodnie z utrwalonym poglądem Sądu Najwyższego, ustanowiony w tym przepisie obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza zakaz wykraczania przez sąd drugiej instancji poza te granice oraz nakaz rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków, a uzasadniony zarzut istotnego naruszenia tego wymagania stanowi dostateczną podstawę uwzględnienia skargi kasacyjnej (wyrok z dnia 11 grudnia 2008 r., IV CSK 331/08, LEX nr 487529; wyrok z dnia 2 lipca 2008 r., II PK 7/08, LEX nr 497686; postanowienie z dnia 17 stycznia 2007 r., II CSK 321/06, LEX nr 428715; postanowienie z dnia 19 października 2006 r., V CSK 234/06, LEX nr 453757; postanowienie z dnia 5 czerwca 2002 r., II CKN 748/00, LEX nr 55254; wyrok z dnia 27 stycznia 2004 r., I PK 219/03, OSNP 2004 nr 23, poz. 404; postanowienie z dnia 21 sierpnia 2003 r., III CKN 392/01, OSNC 2004 nr 10/161, OSNC 2004, nr 10, poz. 161). Z ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku sądu rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika konieczność osobnego omawiania przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego podniesionego w apelacji argumentu, wynika z niego jednak obowiązek odniesienia się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków, w sposób wskazujący na to, że sąd rozważył je w całości przed wydaniem orzeczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 2009 r., I PK 38/09, LEX nr 523541). Należy też przypomnieć, że w uchwale składu siedmiu sędziów z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07(OSNC 2008 nr 6, poz. 55), mającej moc zasady prawnej, Sąd Najwyższy wskazał, że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego.

Przenosząc powyższe rozważania na płaszczyznę niniejszego sporu należy stwierdzić, że chybiony jest zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny wskazanego przepisu proceduralnego.

Wprawdzie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd drugiej instancji nie odniósł się do zarzutu apelacji naruszenia przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przepisów art. 6, art. 7, art. 8 i art. 77 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego ani do sugerowanego w skardze kasacyjnej naruszenia przez organ rentowy § 9 ust. 2 pkt 1- 3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 21 października 1991 r. w sprawie ustalania prawa do renty inwalidzkiej rolniczej oraz zgłaszania i ustalania okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy rolniczej (Dz. U. Nr 103, poz. 449 ze zm.) w związku z art. 45 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, jednakże w świetle art. 378 § 1 k.p.c. wiążące sądy zarzutem apelacji w zakresie naruszenia przepisów postępowania dotyczy obrazy przepisów postępowania cywilnego przez sąd pierwszej instancji, a takimi nie są powołane przez autora skargi kasacyjnej unormowania regulujące postępowanie przez organem rentowym. Jak bowiem wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 11 lutego 1999 r. II UKN 468/98 (OSNP 1999 nr 12 – wkł.) w postępowaniu przed sądami pracy i ubezpieczeń społecznych przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego nie mają zastosowania, a zarzut ich naruszenia przez organ rentowy nie stanowi podstawy kasacyjnej obrazy przepisów procesowych. Z uzasadnienia wyroku wynika zaś, że Sąd drugiej instancji rozważył całościowo wszystkie okoliczności towarzyszące opóźnieniu w ustaleniu przez organ rentowy prawa wnioskodawców do jednorazowego odszkodowania z tytułu śmiertelnego wypadku przy pracy rolniczej i w ich kontekście ocenił słuszność dochodzonych przez odwołujących się roszczeń. Podnosząc tego rodzaju zastrzeżenia proceduralne pod adresem Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i wskazując na potrzebę analizy prawnych skutków tychże uchybień dla ustalenia zasadności zgłaszanych pretensji w zakresie prawa do odsetek od przyznanego świadczenia, skarżący w gruncie rzeczy zmierzają do wykazania nieprawidłowej – ich zdaniem – subsumcji ustalonego przez Sądy stanu faktycznego sprawy. Jest to jednak zagadnienie ze sfery prawa materialnego, a nie procesowego.

W kwestii naruszenia art. 382 k.p.c. wypada przypomnieć, przepis ten nie stanowi samodzielnej podstawy działania sądu drugiej instancji, gdyż swoją

funkcję merytoryczną (rozpoznawcza) sąd ten spełnia – w zależności od potrzeb oraz wniosków stron – stosując (przez odesłanie zawarte w art. 391 k.p.c.) właściwe przepisy o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Nie można zatem - z pominięciem wymagań przewidzianych w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. – zasadnie zarzucać naruszenia przez sąd drugiej instancji tego przepisu i przypisywanych temu sądowi kompetencji w postępowaniu odwoławczym. Zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. w zasadzie nie może stanowić samodzielnego uzasadnienia podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., lecz konieczne jest wskazanie także tych przepisów normujących postępowanie rozpoznawcze, którym sąd drugiej instancji, rozpoznając apelację, uchybił (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 stycznia 1999 r., II CKN 102/98, LEX nr 50665; z dnia 13 czerwca 2001 r., II CKN 537/00, LEX nr 52600 i z dnia 12 grudnia 2001 r., III CKN 496/00, LEX nr 53130 oraz z dnia 26 listopada 2004 r., V CK 263/04, LEX nr 520044). Jeżeli podstawa kasacyjna z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. ogranicza się do zarzutu naruszenia ogólnej normy procesowej art. 382 k.p.c., to może być ona usprawiedliwiona tylko wówczas, kiedy skarżący wykaże, że sąd drugiej instancji bezpodstawnie nie uzupełnił postępowania dowodowego lub pominął część zebranego materiału, jeżeli uchybienia te mogły mieć wpływ na wynik sprawy, albo kiedy mimo przeprowadzenia postępowania dowodowego orzekł wyłącznie na podstawie materiału zgromadzonego przez sąd pierwszej instancji lub oparł swoje rozstrzygnięcie na własnym materiale, pomijając wyniki postępowania dowodowego przeprowadzonego przez sąd pierwszej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1998 r., II CKN 815/97, Wokanda 1999 nr 1, poz. 6 oraz wyroki z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 520/98, OSNP 2000 nr 9, poz. 372; z dnia 8 grudnia 1999 r., II CKN 587/98, LEX nr 479343; z dnia 6 lipca 2000r., V CKN 256/00, LEX nr 52657; z dnia 13 września 2001 r., I CKN 237/99, LEX nr 52348; z dnia 22 lipca 2004r., II CK 477/03, LEX nr 269787; z dnia 10 stycznia 2008 r., IV CSK 339/07, LEX nr 492178; z dnia 24 kwietnia 2008 r., IV CSK 39/08, LEX nr 424361 i z dnia 24 czerwca 2008 r., II PK 323/07, LEX nr 491386). Art. 382 k.p.c. nie nakłada przy tym na sąd drugiej instancji obowiązku przeprowadzenia postępowania dowodowego, lecz sąd ten jest władny samodzielnie dokonać ustaleń faktycznych bez potrzeby uzupełniania materiału dowodowego zebranego

przed sądem pierwszej instancji, o ile zachodzą ku temu potrzeby. Uzupełnienie postępowania przed sądem apelacyjnym o dowody, które mimo wniosku strony sąd pierwszej instancji pominął, jest uzasadnione wówczas, gdy dotyczą one okoliczności istotnych z punktu widzenia prawa materialnego mającego znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 1999 r., III CKN 254/98, LEX nr 521901; z dnia 2 marca 2000 r., III CKN 257/00, LEX nr 530723 i z dnia 17 lipca 2008 r., II CSK 102/08, LEX nr 447689). Wracając do niniejszej sprawy należy stwierdzić, że niesłuszny jest zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. przy ferowaniu zaskarżonego wyroku. Sąd Apelacyjny podzielił bowiem ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i przyjął je za własne. Apelujący nie wykazali zaś istnienia nieprawidłowości w prowadzeniu postępowania dowodowego przez Sąd pierwszej instancji ani błędów logicznych w ocenie jego wyników. Nie można również podzielić zarzutu nieuwzględnienia przez Sąd Apelacyjny naruszenia w postępowaniu pierwszoinstancyjnym obowiązku wszechstronnego zbadania okoliczności sprawy. Przede wszystkim ewentualne uchybienia proceduralne sądu pierwszej instancji nie mogą być podstawą zaskarżenia kasacyjnego. Można byłoby natomiast zarzucać – w ramach naruszenia art. 382 k.p.c. – nieuzupełnienie przez sąd drugiej instancji postępowania dowodowego w zakresie niezbędnym dla prawidłowego rozstrzygnięcia sporu lub niesłuszne pominięcie przezeń istotnej części już zgromadzonego materiału. Skarżący nie precyzują jednak, jakie konkretnie dowody zostały nieprzeprowadzone, mimo ich zawnioskowania przez strony lub pominięte przy dokonywaniu ustaleń faktycznych. W uzasadnieniu tegoż zarzutu skargi mowa jest jedynie o znajdujących się w aktach sprawy przykładach nieprawidłowego działania organu rentowego (bez ich bliższego określenia) i braku inicjatywy dowodowej Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego polegającej w niewzewaniu wnioskodawców do uzupełnienia dokumentacji (również bez sprecyzowania, o jaką dokumentację chodzi).

Wreszcie odnośnie do zarzutu naruszenia 328 § 2 k.p. warto zauważyć, że powołany przepis może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji nie posiada wszystkich koniecznych elementów lub gdy zawiera kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę

kasacyjną. Chodzi o sytuację, gdy treść uzasadnienia orzeczenia uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wywodu, który doprowadził do wydania wyroku (orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97; z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00; z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 656/01 i z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/02, niepublikowane oraz z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83; z dnia 9 marca 2006r., I CSK 147/05, LEX nr 190753 i z dnia 9 lipca 2008 r., I PK 2/08, LEX nr 497691). Trzeba zaś pamiętać, iż art. 328 § 2 k.p.c. zastosowany odpowiednio do uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.) oznacza, że uzasadnienie to nie musi zawierać wszystkich elementów uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, ale takie elementy, które ze względu na treść apelacji i na zakres rozpoznawanej sprawy, wyznaczony przepisami ustawy, są potrzebne do rozstrzygnięcia sporu przez tenże sąd (wyrok Sadu Najwyższego z dnia 20 września 2007 r., II CSK 244/07, LEX nr 487508). W sytuacji, gdy sąd drugiej instancji nie uzupełnia postępowania dowodowego ani, po rozważeniu zarzutów apelacyjnych, nie znajduje podstaw do zakwestionowania oceny dowodów i ustaleń faktycznych orzeczenia pierwszoinstancyjnego, może te ustalenia przyjąć za podstawę faktyczną swojego rozstrzygnięcia. Wystarczające jest wówczas, by stanowisko to znalazło odzwierciedlenie w uzasadnieniu orzeczenia sądu odwoławczego (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 356/98, LEX nr 50863 i z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09, LEX nr 518138).

Wbrew twierdzeniom autora skargi kasacyjnej, uzasadnienie zaskarżonego wyroku posiada wszystkie niezbędne elementy konstrukcyjne, pozwalające na analizę prawidłowości zapadłego rozstrzygnięcia. Podzielając ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, Sąd Apelacyjny dokonał ponownie ich subsumcji, odnosząc się przy tym do argumentów apelujących w zakresie wykładni przepisów prawa materialnego, stanowiących podstawę dochodzonych roszczeń.

Wypada zatem przejść do omówienia zarzutów podnoszonych przez skarżących w ramach drugiej z powołanych podstaw kasacyjnych.

Na wstępie należy zauważyć, w rozstrzygnięciu niniejszego sporu nie mają zastosowania przepisy art. 118 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o

emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1127), zarówno w ich pierwotnej redakcji jak i w brzmieniu nadanym kolejnymi aktami nowelizującymi. W konsekwencji również powoływany przez skarżących wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 września 2007 r., P 11/07 (OTK-A 2007 nr 8, poz. 97), może stanowić jedynie wskazówkę interpretacyjną w wykładni przepisów, z jakich wnioskodawcy wywodzą swoje roszczenia do przedmiotowych odsetek. Trzeba bowiem pamiętać, że art. 52 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.) odsyła, w kwestiach nieuregulowanych w tym akcie, do ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), a odnośnie do zasad zwrotu nienależnie pobranych świadczeń i ustalania odsetek za opóźnienia – do przepisów emerytalnych oraz przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i ustawy o świadczeniach pieniężnych w razie choroby i macierzyństwa. W tym ostatnim przypadku wybór przepisów mających zastosowanie do rozstrzygnięcia sporu zdeterminowany jest rodzajem świadczeń, z którymi wiążą się obowiązki stron: ubezpieczonego - w zakresie zwrotu pobranej kwoty, a organu rentowego - co do wypłaty odsetek od należności głównej. Skoro zatem w rozpoznawanej sprawie przedmiotem sporu są odsetki od jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy rolniczej, które nie jest świadczeniem emerytalnym lub rentowym, materialno - prawej podstawy rozstrzygnięcia należy upatrywać w unormowaniach art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Warto więc przytoczyć treść powołanego przepisu, zgodnie z którym jeśli Zakład – w terminach przewidzianych w przepisach określających zasady przyznawania i wypłacania świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych lub świadczeń zleconych do wypłaty na mocy odrębnych przepisów albo umów międzynarodowych – nie ustalił prawa do świadczenia lub nie wypłacił świadczenia, jest obowiązany do wypłaty odsetek od tego świadczenia w wysokości odsetek ustawowych określonych przepisami prawa cywilnego. Nie dotyczy to przypadku, gdy opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które Zakład nie ponosi odpowiedzialności.

Językowa i systemowa wykładnia cytowanego przepisu prowadzi do wniosku, że zawiera on kompleksową regulacją przesłanek nabycia przez ubezpieczonego prawa do odsetek od świadczenia z ubezpieczeń społecznych, przyznanego lub wypłaconego przez organ rentowy z naruszeniem obowiązujących terminów. Natomiast zamieszczone w nim nawiązanie do przepisów prawa cywilnego dotyczy jedynie wysokości przysługujących uprawnionemu odsetek. W ustawie systemowej brak jest zaś – wzorem art. 300 Kodeksu pracy- generalnego odesłania w kwestiach nieuregulowanych do przepisów Kodeksu cywilnego. Nie mają zatem racji skarżący odwołując się do użytych przez ustawodawcę w art. 481 § 1 i 3 k.c. pojęć opóźnienia i zwłoki w spełnieniu świadczenia oraz ich skutków prawnych na gruncie prawa cywilnego. W sprawie nie mają również zastosowania przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące odpowiedzialności odszkodowawczej dłużnika, zarówno z tytułu czynu niedozwolonego (art. 415 i następne k.c.), jak i z racji nienależytego wykonania zobowiązania (art. 471 k.c.). Żądanie odsetek jest wszakże niezależne od poniesienia przez ubezpieczonego szkody jako następstwa opóźnienia w realizacji należnego mu świadczenia (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 września 1991 r., II UZP 11/91, OSP 1992 nr 7-8, poz. 147; wyrok z dnia 29 października 1997 r., II UKN 208/97, OSNP 1998 nr 15, poz. 461 i z dnia 7 października 2004 r., II UK 485/03, OSNP 2005 nr 10, poz. 147).

Skoro w świetle art. 85 ust. 1 zdanie 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jedyną przesłanką przyznania odsetek jest uchybienie przez organ rentowy terminu do ustalenia prawa lub wypłaty świadczenia z ubezpieczeń społecznych, konieczne jest wykazanie przez ubezpieczonego zaistnienia tegoż opóźnienia. Trzeba przy tym podkreślić, że za uchybienie terminu w rozumieniu komentowanego przepisu uważa się zarówno niewydanie w ustawowo określonym czasie decyzji przyznającej prawo, jak i wydanie błędnej decyzji (odmawiającej owego prawa mimo spełnienia przez wnioskodawcę warunków jego uzyskania), następnie zmienionej przez sąd w postępowaniu odwoławczym (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 sierpnia 1998 r., II UKN 171/98, OSNP 1999 nr 16, poz. 521; z dnia 9 marca 2001 r., II UKN 402/00, OSNP 2002 nr 20, poz. 501).

W kwestii terminu, w jakim Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego powinna ustalić prawo wnioskodawców do spornego odszkodowania, należy

zacytować art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w myśl którego do przyznania świadczeń z ubezpieczenia i do ich wypłaty stosuje się odpowiednio przepisy regulujące przyznawanie i wypłatę odpowiednich świadczeń przysługujących pracownikom i ich rodzinom. Zatem charakter dochodzonego świadczenia przesądza o tym, według jakich przepisów realizowane jest prawo do niego. W przypadku unormowanego w art. 13 tegoż aktu jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy rolniczej właściwe w tym względzie są przepisy ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 167, poz. 1322 ze zm.). Art. 15 ust. 1, 2 i 3 powołanej ustawy stanowi zaś, że przyznanie lub odmowa przyznania jednorazowego odszkodowania oraz ustalenie jego wysokości następuje w drodze decyzji Zakładu, która powinna być wydana w ciągu 14 dni od dnia: 1/ otrzymania orzeczenia lekarza orzecznika lub komisji lekarskiej i 2/ wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do jej wydania, a jeżeli w wyniku decyzji zostało ustalone prawo do jednorazowego odszkodowania oraz jego wysokość, Zakład dokonuje wypłaty świadczenia w terminie 30 dni od dnia wydania decyzji.

Wracając do realiów niniejszego sporu wypada zgodzić się ze stwierdzeniem Sądu drugiej instancji, że ustalenie prawa wnioskodawców do jednorazowego odszkodowania z tytułu śmiertelnego wypadku przy pracy rolniczej dopiero w decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z 21 stycznia 2008 r., wydanej w wykonaniu prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego z dnia 31 sierpnia 2007 r. - zmieniającego pierwotną, odmowną decyzję tego organu z 14 października 2003 r. - nastąpiło z naruszeniem ustawowego terminu do dokonania tejże czynności. Na płaszczyźnie uregulowań art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych odpowiedzialność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, czy Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (do której unormowania te mają odpowiednie zastosowanie) w zakresie odsetek za opóźnienie w przyznaniu prawa lub wypłacie świadczenia nie ma jednak absolutnego charakteru. Zgodnie ze zdaniem drugim tegoż przepisu odpowiedzialność tę wyłącza sytuacja, gdy opóźnienie jest następstwem okoliczności, za które organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż niewystarczające jest, aby wskazane w tym przepisie przesłanki egzoneracji dłużnika były przezeń niezawinione. Mają one bowiem obiektywny, a nie subiektywny charakter. Zawarte w komentowanym unormowaniu określenie „okoliczności, za które Zakład nie ponosi odpowiedzialności” jest bardziej zbliżone znaczeniowo do używanego w przepisach pojęcia „przyczyn niezależnych” od danego podmiotu, co oznacza, że organ rentowy jest zobowiązany do uiszczenia odsetek od należności głównej zarówno wtedy, gdy można przypisać mu winę w zaistniałym uchybieniu terminu do ustalenia prawa lub wypłaty świadczenia, jak i wtedy, gdy opóźnienie jest konsekwencją zdarzeń od niego zależnych, choć niezawinionych (wyroki z dnia 7 października 2004 r., II UK 485/03, OSNP 2005 nr 10, poz. 147 i z dnia 21 kwietnia 2009 r., I UK 345/08, LEX nr 551000).

Przekroczenie terminu do ustalenia prawa lub wypłaty świadczenia może zaś być następstwem uchybień organu rentowego w zakresie wykładni lub stosowania prawa materialnego albo naruszenia przepisów postępowania.

W sytuacji, gdy organ rentowy z zachowaniem wszelkich wymagań proceduralnych skompletował cały materiał dowodowy i wyjaśnił wszystkie okoliczności sprawy tak, że w razie sporu sądowego nie zachodzi potrzeba prowadzenia dodatkowego postępowania w tym zakresie, zaś wydanie niezgodnej z prawem decyzji odmawiającej przyznania świadczenia jest skutkiem niewłaściwej subsumcji ustalonego prawidłowo stanu faktycznego, skorygowanej dopiero przez sąd rozpoznający odwołanie od zaskarżonej decyzji, należy przyjąć, iż możliwe było terminowe ustalenie uprawnień wnioskodawcy do świadczenia, a opóźnienie w tym względzie nastąpiło z przyczyn, za które organ ten ponosi odpowiedzialność, nawet jeśli nie można mu zarzucić braku należytej staranności w wykładni i stosowaniu prawa (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2002 r., II UK 214/02, OSNP 2004 nr 5, poz. 89; z dnia 22 kwietnia 2004 r., III UK 1/04, OSNP 2004 nr 23, poz. 406; z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 159/04, OSNP 2005 nr 19, poz. 398 i z dnia 14 września 2007 r., III UK 37/07, OSNP 2008 nr 21 – 22, poz. 326).

W przypadku, gdy wyjaśnienie okoliczności warunkujących nabycie prawa do świadczenia następuje dopiero w postępowaniu sądowym, wyłączenie odpowiedzialności organu rentowego za opóźnienie w jego przyznaniu ma miejsce

wtedy, gdy mimo podjęcia - w ramach posiadanych kompetencji i nałożonych obowiązków - wszystkich niezbędnych czynności, organ ten nie dysponował materiałem dowodowym pozwalającym na dokonanie ustaleń faktycznych umożliwiających wydanie decyzji zgodnej z treścią wniosku ubezpieczonego. Trzeba przy tym pamiętać, że w myśl art. 44 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników prawo do świadczeń z tegoż ubezpieczenia ustala się na wniosek osoby uprawnione. Jak zauważył Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 27 września 2002 r., II UK 214/02 (OSNP 2004 nr 5, poz. 89), wykazanie istnienia prawa do świadczenia i daty jego powstania obciąża dowodowo wnioskodawcę. Wzajemne relacje między wnioskodawcą a organem rentowym w postępowaniu dotyczącym ustalania prawa do świadczeń reguluje art. 80 i nast. ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z unormowaniem art. 80 ustawy, w celu ustalenia prawa do świadczeń oraz ich wysokości ubezpieczeni mają obowiązek przedstawiania stanów faktycznych mających wpływ na prawo lub wysokość świadczeń, informowania o wszelkich zmianach mających wpływ na świadczenie, przedkładania na żądanie środków dowodowych, osobistego stawiennictwa, jeżeli okoliczności sprawy tego wymagają i poddania się niezbędnym badaniom lekarskim.

Przepisu tego nie stosuje się jednak, jeżeli Zakład ma możliwości mniejszym nakładem niż ubezpieczony ustalić okoliczności niezbędne do przyznania i wypłaty świadczenia. W przypadku gdy ubezpieczony utrudnia wyjaśnienie wszystkich okoliczności sprawy, stosownie do art. 82 powołanego aktu Zakład może, w drodze decyzji, wstrzymać wypłatę świadczenia lub zawiesić postępowanie do chwili podjęcia współpracy.

Analiza powołanych unormowań prowadzi do wniosku, że chociaż inicjatywa dowodowa w postępowaniu o przyznanie świadczeń z ubezpieczeń społecznych należy do ubezpieczonych, jednak organ rentowy ma możliwość dyscyplinowania wnioskodawców w tym zakresie w drodze m. in. żądania przedłożenie stosownych środków dowodowych pod rygorem zastosowania wskazanych wyżej sankcji. Zakład Ubezpieczeń Społecznych czy też Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie ma jednakże pewności, czy dowody

przedstawione przez ubezpieczonego wraz z wnioskiem lub na wezwanie organu rentowego są wszystkimi, jakimi dysponuje strona.

Co do samego trybu postępowania przez organami rentowymi w sprawie przyznania świadczeń z ubezpieczeń społecznych, nie ma racji autor skargi kasacyjnej sugerując stosowanie w tej materii przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. Przepisy te mają bowiem zastosowanie o tyle, o ile poszczególne ustawy wchodzące w zakres prawa ubezpieczeń społecznych i akty wydane na ich podstawie nie stanowią inaczej (wyrok Sadu Najwyższego z dnia 21 września 1999 r., II UK 109/99, OSNP 2000 nr 24, poz. 903). Powoływane przez skarżących unormowania art. 6, art. 7, art. 8 i art. 77 § 1 k.p.a. - stanowiące, iż organy administracji publicznej działają na podstawie przepisów prawa, stoją na straży praworządności i podejmują wszelkie kroki niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli, a nadto obowiązane są prowadzić postępowanie w taki sposób, aby pogłębiać zaufanie obywateli do Państwa oraz świadomość i kulturę prawną obywateli, jak również w sposób wyczerpujący zebrać i rozpatrzeć cały materiał dowodowy - mają zresztą ogólny charakter i nie regulują szczegółowych zasad procedowania w konkretnych rodzajach spraw. Kwestie te – w odniesieniu do postępowania w sprawach o przyznanie jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadku przy pracy rolniczej - unormowane są natomiast w art. 45 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz wydanym na podstawie delegacji ustawowej rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 21 października 1991r. w sprawie ustalania prawa do renty inwalidzkiej rolniczej oraz zgłaszania i ustalania okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy rolniczej (Dz. U. Nr 103, poz. 449 ze zm.), obowiązującym w spornym okresie i zastąpionym rozporządzeniem Ministra Polityki Społecznej z dnia 28 kwietnia 2005r. w sprawie sposobu i trybu zgłaszania wypadku przy pracy rolniczej oraz ustalania jego okoliczności i przyczyn (Dz. U. Nr 76, poz. 669).

Prawdą jest, że zgodnie z art. 45 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego ustala okoliczności i przyczyny wypadku przy pracy rolniczej. Osoba upoważniona przez organ rentowy ma zaś prawo dokonać oględzin miejsca i przedmiotów związanych

ze zdarzeniem oraz przeprowadzić dowody z zeznań świadków. § 9 pierwszego z powołanych wyżej rozporządzeń stanowił natomiast, że postępowanie powinno być podjęte niezwłocznie po przyjęciu zgłoszenia wypadku. Postępowanie to obejmowało przesłuchanie poszkodowanego i świadków, oględziny miejsca i przedmiotów związanych ze zdarzeniem oraz dowody z opinii biegłych. W postępowaniu dowodowym należało zaś brać pod uwagę dokumentację lekarską związaną z wypadkiem oraz zaświadczenie lekarskie o czasowej niezdolności poszkodowanego do pracy, wydane na zasadach i w trybie określonych odrębnymi przepisami. Wreszcie w myśl art. 46 ust. 1 pkt 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników orzeczenia dotyczące innych niż wymienione w punktach 1 – 6 przepisu okoliczności warunkujących przyznanie świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników (do jakich w przypadku jednorazowego odszkodowania przysługującego członkom rodziny ubezpieczonego należy, w świetle art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy, stwierdzenie związku śmierci rolnika z wypadkiem przy pracy rolniczej) w prowadzonym postępowaniem o ustalenie prawa do świadczeń wydają w pierwszej instancji lekarze rzeczoznawcy Kasy, a w drugiej instancji – komisje lekarskie Kasy. Wspomniane orzeczenia lekarskie są zatem ostatnią przesłanką wydania przez Kasę decyzji o przyznaniu lub odmowie przyznania tego rodzaju świadczenia.

W przypadku zdarzeń wypadkowych takich, jak będące przedmiotem postępowania przed Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w niniejszej sprawie, sytuacja jest dodatkowo skomplikowana. Mamy bowiem do czynienia z zawałem mięśnia sercowego, doznany podczas wykonywania pracy rolniczej, z więc z incydentem zaistniałym na podłożu schorzenia samoistnego.

W świetle utrwalonego w judykaturze poglądu fakt występowania u pracownika schorzenia samoistnego jako głównej siły sprawczej zawału nie wyklucza uznania zdarzenia za wypadek przy pracy, jeżeli w środowisku pracy zaistniały czynniki przyspieszające bądź pogłębiające proces chorobowy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1977 r., III PRN 17/77, Lex nr 14393; z dnia 19 maja 1980 r., III PZP 5/80, OSNCP 1980 nr 12, poz.228; z dnia 13 maja 1982 r., II PRN 8/82, OSP 1983 nr 5, poz.107; z dnia 25 października 1994 r., II URN 38/94, OSNAPiUS 1995 nr 4, poz.52; z dnia 2 października 1997r., II UKN

281/97, OSNAPiUS 1998 nr 15, poz.456; z dnia 20 listopada 1997 r., II UKN 347/97, PiZS 1998 nr 9 s.38; z dnia 22 listopada 2000r., II UKN 63/00, OSNAPiUS z 2002 nr 13, poz. 316; z dnia 15 marca 2004 r., II UK 381/03, LEX nr 399777).

W definiowaniu ustawowego kryterium kwalifikacyjnego wypadku przy pracy, jakim jest zewnętrzna przyczyna zdarzenia, zasadniczą rolę odegrała uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 1963 r., III PO 15/62 (OSNCP 1963 nr 10, poz.215), w której stwierdzono, że przyczyną sprawczo-zewnętrzną zdarzenia może być każdy czynnik zewnętrzny (tzn. taki, który nie wynika z wewnętrznych właściwości człowieka) zdolny wywołać w istniejących warunkach szkodliwe skutki. W tym znaczeniu przyczyną zewnętrzną może być nie tylko narzędzie pracy, maszyna, siły przyrody, ale także praca i czynności samego poszkodowanego (np. potknięcie się, niefortunny odruch). Taką przyczyną jest również nadmierny wysiłek pracownika, za który u człowieka dotkniętego schorzeniem samoistnym może być uważana praca wykonywana jako codzienne zadanie w normalnych warunkach, gdyż nadmierność wysiłku pracownika powinna być oceniana przy uwzględnieniu jego indywidualnych właściwości – aktualnego stanu zdrowia, sprawności ustroju.

W odniesieniu do towarzyszącego pracy wysiłku fizycznego dominująca jest linia orzecznictwa, zgodnie z którą wykonywanie zwykłych, codziennych obowiązków w typowych dla danego stanowiska warunkach może – przy uwzględnieniu indywidualnych predyspozycji zdrowotnych pracownika – stanowić dla niego nadmierne obciążenie i stać się zewnętrzną przyczyną zdarzenia (por.wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 1977r., III PZP 15/76, PiZS 1978 nr 1 s. 44; z dnia 25 stycznia 1977 r., III PRN 46/76, PiZS 1978 nr 1 s. 44; z dnia 10 lutego 1977 r., III PRN 194/76, OSNCP 1977 nr 10, poz.196; z dnia 16 lutego 1977 r., III PRN 55/76, OSP 1978 nr 12, poz.217; z dnia 12 sierpnia 1983 r. I PRN 8/83, PiZS 1984 nr 1, s. 40; z dnia 28 października 1983 r., II PRN 10/83, niepublikowany; z dnia 4 maja 1984r., III PRN 6/84, Sł.Prac.1985 nr 1 s.28; z dnia 9 lipca 1991 r., II PRN 3/39, OSP 1992 nr 11-12, poz.263; z dnia 25 października 1994 r., II URN 38/94, OSNAPiUS 1995 nr 4, poz.52; z dnia 21 maja 1997 r., II UKN 130/97, OSNAPiUS 1998 nr 7, poz. 219; z dnia 30 czerwca 1999 r., II UKN 22/99, OSNAPiUS 2000 nr 18, poz.696; z dnia 18 sierpnia 1999 r., II UKN 87/99,

OSNAPiUS nr 20, poz.760 i z dnia 19 czerwca 2001 r., II UKN 419/00, OSNP 2003 nr 5, poz.136). Podkreśla się przy tym, że istnienia związku przyczynowego pomiędzy rodzajem wykonywanej pracy i warunkami, w jakich jest ona świadczona, a gwałtownym pogorszeniem stanu zdrowia pracownika nie można domniemywać ani przypuszczać, lecz przyjęcie tej treści tezy powinno mieć uzasadnienie w materiale dowodowym sprawy, analizowanym w kontekście posiadanej przez biegłych lekarzy wiedzy medycznej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 1968 r., III UZP 1/68, OSPiKA 1969, poz. 57; z dnia 8 lipca 1994 r., II PRN 4/94, OSNAPiUS 1994 nr 9, poz.146; z dnia 8 listopada 1994 r., II PRN 6/94, OSNAPiUS 1995 nr 10, poz.122; z dnia 29 stycznia 1997 r., II UKN 70/96, OSNAPiUS 1997 nr 18, poz.357; z dnia 8 sierpnia 1999r., II UKN 74/99, OSNAPiUS 2000 nr 19, poz.731). Towarzyszący wykonywaniu pracy wysiłek fizyczny musi zaś być istotnym ogniwem w łańcuchu przyczynowo-skutkowym, prowadzącym do gwałtownego pogorszenia stanu zdrowia pracownika (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1997 r., II UKN 85/96, OSNAPiUS 1997 nr 19, poz.386 i z dnia 29 października 1997 r., II UKN 304/97, OSNAPiUS 1998 nr 15, poz.464).

Rozstrzygnięcie o wypadkowym charakterze zawału mięśnia sercowego wymaga zatem skompletowania szczegółowego materiału dowodowego odnośnie do stanu zdrowia ubezpieczonego przed zaistnieniem zdarzenia oraz warunków pracy w dniu wypadku, by na tej podstawie biegli lekarze mogli wypowiedzieć się na temat wpływu wysiłku fizycznego towarzyszącego wykonywanej pracy na gwałtowne pogorszenie stanu zdrowia poszkodowanego.

Jak wynika z wiążących dla Sądu Najwyższego w myśl art. 398¹³ § 2 k.p.c. ustaleń Sądu drugiej instancji, w niniejszej sprawie Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego dopełniła wynikających z cytowanych wcześniej przepisów obowiązków w zakresie prowadzenia postępowania dowodowego, gdyż przesłuchano świadków zdarzenia [...], a nadto zgromadzono dokumentację lekarską J. D. w postaci zaświadczenia oraz historii choroby pacjenta z Przychodni Rejonowej w P. dotyczących leczenia w poradni chorób wewnętrznych, kardiologicznej i medycyny rodzinnej z lat 1987, 1992, 1993, 1994, 1999 2002 i 2003, zaświadczeń z 10 września 2003 r. związanych z wypadkiem, karty zlecenia

wyjazdu Pogotowia Ratunkowego, orzeczenia lekarza orzecznika ZUS o chorobie niedokrwiennej serca i przebytych w 1992 r. zawałach, zaświadczeń lekarskich z września 1992 r. i października 2002 r. oraz elektrokardiogramów z lipca i sierpnia 1992 r. Dopiero jednak materiał dowodowy uzupełniony w procesie sądowym o zeznania dodatkowych świadków zdarzenia oraz o dokumentację leczenia szpitalnego J. D. z lat 1992 - 1993, leczenia uzdrowiskowego w 1992 r., wyniki badania echokardiograficznego z sierpnia 2002 r., historię choroby z prywatnego gabinetu lekarskiego z lat 2002 - 2003 i z Poradni Kardiologicznej z 2003 r. pozwolił biegłemu specjalście z zakresu chorób wewnętrznych – kardiologii na wydanie opinii potwierdzającej związek śmiertelnego zawału serca uszkodzonego z wysiłkiem towarzyszącym wykonywanej przez niego pracy rolniczej. Z uzasadnienia opinii wynika, że ta właśnie dokumentacja stanowiła dla autora opinii główny argument za przyjęciem wypadkowego charakteru przedmiotowego zdarzenia.

Skoro zatem ustawodawca powierzył lekarzowi rzeczoznawcy KRUS m. in. ustalenie związku śmierci rolnika z wypadkiem przy pracy rolniczej i orzeczenie tegoż lekarza, wykluczające ów związek, stanowiło podstawę wydania przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego decyzji odmawiającej członkom rodziny J. D. prawa do jednorazowego odszkodowania, a decyzja ta została zmieniona wyrokiem Sądu Rejonowego zapadłym w wyniku dokonania w postępowaniu odwoławczym ustaleń faktycznych w oparciu o dowody nieznanne organowi rentowemu, bo przedłożone przez wnioskodawców dopiero w toku procesu sądowego, należy uznać, że zachodzą okoliczności wyłączające odpowiedzialność dłużnika za opóźnienie w przyznaniu spornego świadczenia. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie miała bowiem możliwości uwzględnienia przedmiotowego wniosku odszkodowawczego wcześniej niż w wykonaniu prawomocnego wyroku sądowego.

Podsumowując powyższe rozważania wypada stwierdzić, że jeżeli organ rentowy, w ramach udzielonych mu kompetencji i nałożonych nań obowiązków, podjął określone przepisami działania zmierzające do wyjaśnienia wszystkich okoliczności warunkujących nabycie przez ubezpieczonego prawa do świadczenia, późniejsza zmiana decyzji odmownej prawomocnym wyrokiem sądowym nie oznacza, że przekroczenie terminu do ustalenia prawa do świadczenia jest

następstwem okoliczności, za które organ ten ponosi odpowiedzialność w rozumieniu art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Nie podzielając zarzutów i wniosków skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł o jej oddaleniu.